

РЕЦЕНЗИЯ

относно конкурс за „доцент” по научна специалност *Икономика и управление (Селско стопанство)*, обявен в ДВ бр. 7 от 23.01.2024г.

с кандидат *гл. ас. д-р Марияна Иванова Шишкова*

от доц. д-р *Мария Маринова Пенева*, катедра “Икономика на природните ресурси”, УНСС, гр. София, област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8. Икономика, Специалност: Икономика и управление (аграрна икономика и политика), определена съгласно Заповед № РД – 16 – 404 / 20.03.2024 г. на Ректора на Аграрен университет – Пловдив за член на научното жури

1. Общи данни за кариерното и тематичното развитие на кандидата

Д-р Марияна Шишкова е възпитаничка на Аграрен университет - Пловдив, гр. Пловдив, където: завършва специалности „Аграрна икономика” (бакалавър) и „Финансов мениджмънт” (магистър); защитава успешно дисертационен труд на тема: „Ролята на социалния капитал за устойчиво развитие на селските райони” и придобива ОНС „Доктор” по професионално направление: 3.8. Икономика. Владее английски език и притежава трета степен на професионална квалификация софтуерен специалист по професия „Програмист”. От 2010г. до 2017г. работи в неправителствения сектор като консултант и финансов мениджър, а след 2017г. е асистент и към момента главен асистент към катедра „Икономика”, Аграрен университет – Пловдив.

Приложените справки за учебната дейност и работата със студенти показват изключително сериозно отношение на кандидатката към преподавателската ѝ дейност, както и непрекъснатият ѝ стремеж за обновяване и адаптиране на преподавания материал спрямо изследванията в областта на аграрна икономика и политика и изискванията на практиката и бизнеса за устойчиво развитие и европейска интеграция. От друга страна справките за участието на д-р Шишкова в научно-изследователски проекти и програми, публикуваните научни трудове и цитирания, са показателни за качествата ѝ за провеждане на успешна изследователска дейност, последователност и съответствие на научните ѝ интереси през годините преди и след защитата на докторската ѝ дисертация и способност за работа в екип. Тя е активен член на академичната общност в университета с участието си в Общото събрание и Академичния съвет на университета, Общото събрание и Факултетния съвет на Факултета по икономика при Аграрен университет – Пловдив.

2. Общо описание на представените материали

В конкурса за „доцент” гл. ас. д-р Марияна Шишкова участва с обща продукция от 28 труда (три от които са публикации, свързани с докторската дисертация, а след отчитане правилата на АУ – Пловдив всички общо се равняват на 373,75 броя точки), групирани по следния начин:

- ❖ *Научни-публикации по номенклатурната специалност – 28 броя, от тях:*
 - *Публикации, свързани с докторската дисертация – 3 броя, които не подлежат на разглеждане;*
 - *Публикации с импакт фактор – 4 броя;*
 - *Публикации в рецензирани и реферирани научни списания – 15 броя;*

- Публикации в сборници от конференции – 5 броя;

❖ Монография – 1 брой;

За изготвяне на становището подлежат на анализ **25 броя**. Личното участие на гл. ас. д-р Марияна Шишкова в посочените и разглеждани за настоящия конкурс научни труда се илюстрира с факта, че четири от тях са самостоятелни, в една - е първи, в осем – е втори, а в останалите е трети и следващ автор.

3. Основни направления в изследователската работа на кандидата. Демонстрирани умения или заложби за ръководене на научни изследвания (ръководство на проекти, привлечено външно финансиране и др.).

Гл. ас. д-р Марияна Шишкова демонстрира знания и умения в широк спектър от научни интереси, които коректно са групирани в три основни тематични направления, а именно: социален капитал и устойчиво развитие; биоикономика; и влияние на ОСП върху българското земеделие. Публикациите на кандидатката включват и значими изследователски резултати в областта на устойчивото развитие на селските райони в България, включително връзката и въздействието на развитието на селскостопанския отрасъл, неговата ефективност и конкурентоспособност, както и структурните промени в него и мястото и ролята на различните по размер стопанства. Гл. ас. Шишкова е представила и успешни изследвания за идентифициране на ключовите предизвикателства пред местните общности, представени през призмата на възможностите за тяхното преодоляване чрез развитието на местни инициативни групи в България, подкрепени и с анализ на регионалните икономически и социални тенденции.

Кандидатката представя и доказателства за активно участие в различни научни (и не само) проекти и ръководство на студенти и екипи от студенти, като се отличава със своите умения за ефективно координиране, планиране и организация, ефективна комуникация и способност да предлага ефективни решения и да работи успешно в екип, която вярвам е добра предпоставка в бъдеще, гл.ас. Шишкова да ръководи и привлича финансиране за научни и студентски проекти в университета. Участието на кандидатката в научни и други проекти включва 4 проекта, които са свързани с темите на научните ѝ интереси и дисциплините, които преподава. Проектите са финансирани от държавния бюджет и по международни програми.

4. Оценка на педагогическата подготовка и дейност на кандидата. Ролята му за обучението на млади научни кадри.

От предоставената справка от Аграрен университет – Пловдив се установява, че гл.ас. д-р Марияна Шишкова за периода 2018-2023 година, включително, е имала пряка аудиторна заетост от лекции, упражнения и извънаудиторна заетост в размер на 4225,8 часа. Преподавателската дейност се допълва с ръководството на курсови проекти, ръководство и рецензиране на дипломни работи и участие в провеждане на семестриални изпити. По този начин за участието си в този конкурс кандидатката показва една от най-важните си роли, която освен да бъде добър учен и изследовател, е и ефективен преподавател и наставник. В тази насока откривам следните основни качества и компетенции, които тя притежава: експертиза и знания в научната си област – аграрната икономика и политика, които комбинира с умения за преподаване, планиране на учебни дейности и оценяване; тя е предоставила подкрепа и насоки за развитие на уменията и кариерата на своите студенти, дипломанти (12 успешно защитили, включително чуждестранни студенти) и ментор на екип

Haberlea в състезанието BISC-E 2023; кандидатката демонстрира и високи стандарти на професионална етика и може да е пример за добра научна практика.

Представени са разработени лекционни курсове по извежданите лекции/упражнения от кандидатката по дисциплини, преподавани в бакалавърска и магистърска степен в университета, съответно: Аграрна икономика (преподавана и на английски език), Аграрна политика, Бизнес икономика, Европейска аграрна политика, Икономика на труда, Устойчиво развитие и кръгова икономика, Европейска икономическа интеграция (преподавана и на английски език), Икономика на кооперациите, Икономика на животновъдството и др.

5. Значимост на получените резултати, доказана с цитирания, публикации в престижни списания, награди, членство в международни и национални научни органи и др.;

Значимостта на получените научни резултати от гл.ас. Марияна Шишкова е видима и може да се измери чрез тяхното признание от научната общност, като:

✓ Изследванията ѝ, публикувани в статии и доклади са цитирани 12 пъти (този брой цитирания засяга 7 от публикациите на кандидатката) в посочени от нея публикации, като основната част от тях е в престижни научни списания (като всички те са в чужди издания), което е доказателство за тяхната значимост;

✓ Високият брой точки, които кандидатката формира от цитирания на публикациите си (170 точки) показва, че нейната работа е съществена и има своето място и влияние в областта на аграрната икономика и политика и конкретно публикациите за социален капитал и устойчиво развитие на селските райони и биоикономиката. Това е добра предпоставка работата на гл.ас. Шишкова да продължи да се утвърждава като важна и призната от научната общност;

✓ Публикациите на кандидатката са приети и публикувани в престижни научни списания (включително в рецензирани списания с импакт фактор), което е доказателство за нейната плодотворна научна дейност, потвърждава тяхната значимост и подпомага за утвърждаването ѝ като учен;

✓ За своята работа гл.ас. Шишкова е получила и редица сертификати за участие в научни форуми и семинари, което е признание за нейната работа, важноста на резултатите и професионалния ѝ авторитет. Участието ѝ в международни научни форуми подчертава тези постижения и активното ѝ място в международната научна общност.

6. Значимост на приносите за науката и практиката. Мотивиран отговор на въпроса доколко кандидатът има ясно очертан профил на научноизследователската работа;

Гл.ас. д-р Марияна Шишкова е кандидат за доцент, който има ясно очертан профил на своята научноизследователска работа с фокус върху конкретни тематични области на изследване и владее инструментариум, необходим за извършване на качествени научни изследвания. Научните ѝ резултати се отличават с висока степен на оригиналност и важност, а представените приносни моменти се отнасят не само до академичната общност, но и имат своето приложение в практиката. Дефинираните и доказани приноси към науката включват ново разбиране и допълване на съществуващи концепции/модели, които обогатяват разбирането ни за трите тематични направления: социален капитал и устойчиво развитие; биоикономика; и влияние на ОСП върху българското земеделие. Всички те се основават на

оригинални изследвания и се отнасят до тяхното прилагане и реален ефект на практика за сектора, икономиката и обществото като цяло.

I. ОРИГИНАЛНИ ПРИНОСИ

Оригиналността на приносите на гл.ас. Шишкова от научните ѝ изследвания в трите тематични направления са комплексни и по мое мнение имат потенциал да генерират дългосрочни ефекти чрез: 1) разработените (по-често адаптирани вече съществуващи) и пробирани методи/моделни за обяснение на явленията и процесите в биоикономиката и за оценка на социалния капитал и устойчиво развитие в селските ни райони; 2) разкриването на връзки и зависимости между фактори и променливи в биоикономиката и за оценка влиянието на ОСП върху българското земеделие; 3) събиране, представяне и анализ на нови данни за изследване на проблемите и в трите споменати направления; и 4) разработване на предложения и конкретни препоръки за политики, инструменти, възможности за решаване на идентифицираните проблеми.

II. МЕТОДОЛОГИЧНИ ПРИНОСИ

В работата на всеки един учен важна роля играят методологичните приноси, които подпомагат по-задълбоченото разбиране на явленията и процесите в дадена област. Затова от представените от гл.ас. Шишкова приноси мога да отлича следните значими методологични такива:

- ✓ моделите за оценка на: 1) влиянието на различни фактори върху резултатите на местните инициативни групи; 2) факторите, влияещи върху решението на фермерите за напускане на традиционното за страната ни производство на R. Damascena; 3) конкурентоспособността на аграрния сектор;

- ✓ методиката за определяне на: 1) теоретичния, технологичния и биоикономическия потенциал на България за производството на биомаса от основни зърнени и технически култури; 2) комбинирано приложение на два ГИС софтуера за пространствен анализ и разкриване на теоретичния и техническия потенциал на пшеницата, царевичката за зърно и слънчогледа за производството на биомаса; 3) нагласите на земеделските производители спрямо ОСП и ефектите от нея.

III. НАУЧНИ ПРИНОСИ

Резултатите от работата на гл.ас. Шишкова предполагат научни приноси с акцент върху новаторството в прилаганите подходи, модели и предложения. Към тях отнасям:

- ✓ методиката за оценка на социалния капитал, приложена за организации, осъществяващи инструменти за постигане на устойчиво развитие на местно ниво и систематизираните мрежи от идентифицираните формални и/или неформални връзки между изследваните обекти;

- ✓ представените и систематизирани основни концепции, направления и сектори на биоикономиката;

- ✓ идентифицирането на мястото и ролята на подхода „ЛИДЕР/ВОМР“ при осъществяване на биоикономически инициативи;

- ✓ оценката на значението на директните плащания и тяхното разпределение за развитие на земеделието.

IV. ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

От гледна точка на обществото съществени са и възможностите и начините, по които научните изследвания имат приложни аспекти и допринасят за цялостното му развитие. В областта на трите идентифицирани тематични направления, гл.ас. Шишкова има редица приложни приноси, от които бих искала да подчертая:

- ✓ анализът на нивото на структурния социален капитал, който позволява да се определи потенциалът на социалното фермерство и предизвикателствата пред него за постигане на устойчиво развитие на селските райони в България, както и очертаният модел за подкрепа на социалния капитал и предприемачеството в тях;
- ✓ идентифицираните ключови фактори за разширяване на финансираните инициативи по стратегиите за водено от общностите местно развитие и трудностите при цялостното прилагане на подхода ВОМР в България;
- ✓ идентифицираните добри практики и предложения за подобряване сътрудничеството на местните инициативни групи при осъществяване на проекти, касаещи културно-историческото и природното наследство;
- ✓ установяването на теоретичния потенциал на остатъците от основни зърнени и технически култури за производството на биомаса, като е проведен и анализ на териториалното разпределение у нас;
- ✓ идентифицираните предизвикателства и факторите, който оказват влияние върху процеса на вземане на решение от страна на производителите дали да напуснат производството на маслодайна роза или да останат в сектора;
- ✓ формулираните препоръки за преодоляване проблемите на земеделските стопани в периода след 2020 година през призмата на социално-икономическите предизвикателства пред регионите и селското стопанство;
- ✓ важните перспективи пред мястото и ролята на малките и на фамилните стопанства за устойчиво развитие на селските райони, свързани с възможностите пред младите фермери в страната и приемствеността между поколенията.

7. Критични бележки и препоръки

В научните си публикации гл. ас. д-р Марияна Шишкова демонстрира ерудиция, умение да анализира проблемите и да формулира собствени виждания и решения по тях. Позволявам си да отправя някои препоръки за по-нататъшната ѝ работа в тази посока, като: да продължи изследванията си върху устойчивостта и биоекономиката, като разшири обхвата и насочи вниманието си към по-малко анализирани проблеми по ефектите от и мерките за справяне с изменението на климата чрез насърчаване на устойчиви практики във всички сфери на аграрната икономика и ефективното използване на биологичните ресурси чрез иновации в България; да увеличи делът на самостоятелните си публикации и тези в списания с импакт фактор; да продължи добрата си работа в колективни дейности/разработки и активно да търси и участва в международни прояви и научни проекти.

Основна критична бележка, която имам към кандидатката е да **задълбочи и увеличи ангажираността си с дейности, съществени за преподавателската професия, като най-съществената и липсваща в момента е успешното разработване и издаване на учебници и учебни помагала**, необходими за ежедневната ѝ работа със студентите. От представените материали за този конкурс съм уверена, че тя има опита и възможностите за това, както и да разработи и включи нови теми за научната си област, като предложи и разнообразие от

практически примери и задачи, които да актуализира и с активното участие на студентите и дипломантите си.

8. Лични впечатления и становище на рецензента

От моя гледна точка представената работа на кандидатката за доцент е с високо качество и доказва капацитет и експертиза в областите от научен интерес за нея, към които тя проявява иновативен подход на изследване и демонстрира разбиране на тенденциите и важните проблеми. Това е в съответствие и с личните ми впечатления, тъй като познавам гл.ас. д-р Марияна Шишкова и работата ѝ още като част от екипа на Фондация „Земята – източник на доходи“, като последователно в годините ѝ на кариерно израстване сме обсъждали и съм предоставяла коментари за работата ѝ от моя страна. От тази гледна точка рецензията отчита и прогреса на кандидатката, чиято работа се задълбочава и разширява и е достъпна за все по-широк кръг от студенти и колеги, а нейната активност в научни конференции и публикациите ѝ в престижни научни списания допринасят за развитието на аграрната икономика като област на научно знание. Равностойна е и оценката ми за професионалният подход на гл.ас. Шишкова към учебната дейност и насърчителното ѝ отношение към студентите (ментор и ръководител) и развитието на младите хора. Тя съумява да е обективна, разбираща и да отговори на очакванията на студентите при обяснението на сложни теми и използването на различни и креативни методи на преподаване, което напълно подкрепя защо е подходящ кандидат за доцент.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на направения анализ на педагогическата, научната и научно-приложната дейност на кандидатката считам, че гл. ас. д-р Марияна Иванова Шишкова отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, защото: 1) е налице достатъчна по обем и качество научна продукция в няколко направления и работа по научно-изследователски проекти с прилагане на съответни научни методи и подходи; 2) са налице актуални и съществени приноси от теоретико-приложен характер на основата на трите тематични направления: социален капитал и устойчиво развитие; биоикономика; и влияние на ОСП върху българското земеделие; 3) броят на публикациите, техният обем и качество, цитируемостта им, са доказателство за разпознаваемостта на автора в научната общност; 4) предметните области на публикациите и учебно-преподавателската дейност съответстват на научното направление и специалност, по които е обявен конкурсът.

Всичко това ми дава основание да оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО** цялостната ѝ дейност.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува *положително*, а Факултетният съвет на Факултета по Икономика при Аграрен университет – Пловдив да избере *гл. ас. д-р Марияна Иванова Шишкова* за „доцент“ по научната специалност *Икономика и управление (Селско стопанство)*.

Дата: 06.05.2024г.
гр. София

РЕЦЕНЗИЕ.....
(доц. д-р Мария Пенева)